

Tapasztalatok kis Zeiss-távcsövekkel

Lehet, hogy csak "optikai csalódás", de úgy vettem észre, ha bármely termék minőségét dicsérik, az ára hamarosan felszökik. Épp ezért minden jó minőségű optikát nyilvánosan — saját érdeklünkben — eleve leminősítenék. Ezt tennem a jénai Zeiss kis objektívjeivel is, pl. az 50/540-essel, melybe, mikor először belenéztem egy 4 mm-es Zeiss orthoszkopikus okulárral, nem hittem a szememnek: nem esett szét a kép. Ha csak a 63/840 C (vagy AS), más néven Telementor objektívvel rendelkezne minden magyar amatőr, sokkal előbbre tartanánk. A Tanács körüti Ofotértnben lehet megrendelni a komplett csövet (ára kb. 9 ezer Ft, 1-2 év alatt érkezik meg). Előnye, hogy az élességállítás az objektív előre-hátra mozgásával történik, igen finoman. Akinek nincs állványja, a komplett távcsövet is megveheti. A könnyen kezelhető mechanika német szerelésű, finommozgatással, súlya mindössze 2 kiló. A finomállítás hátránya, hogy csak kb. 10 perces vezetést tesz lehetővé a villás konstrukció miatt. Háromlábú, fa állványon van. A fejrész maximális magassága 1,60 m. A teljes ár (távcső+tengelykereszt+láb) kb. 12 ezer Ft. Az objektívet fémfoglalatban külön is árusítják (az Ofotértnnél kb. 4 ezer Ft). Ha óragépet is szeretnének hozzá, akkor a már meglévő mechanikához meg kell venni a külön óragépet (kb. 7800 Ft), melyre át kell szerelni a deklinációs fejrészt. (Ez egy félórás műszerész munka.) Mindegyik mechanika van fokbeosztásos földrajzi szélesség beállítás lehetőség (8-as imbusz kulccsal lehet rögzíteni), a faállványon vízszintmérő libella. Ennek ellenére nem tudunk a pólusra állni csak közelítőleg, ugyanis kellene ehhez még egy iránytű is a mágneses és az égi pólus horizontális különbségét mutató szögbeosztással. De a rektaszncenziós tengely magasságállítási beosztása sem elég pontos.

Az objektív "vastagon" T-réteges, aminek az az előnye, hogy az üvegfelületen kevesebb fény szóródik, "fényerősebb" a kép és a kontraszt maximális. Egy PVC- vagy egy alumíniumcsőbe csak be kell tolni, jusztirozás sem szükséges, és máris kész a távcső. Ez nagy előny a tükrökkel szemben. De a lényeg a képalkotás! Az elméleti felbontást (2") kettőscsillagoknál is tudja ez az objektív, persze megfelelő légkörnél. A Polarisnál egy diffrakciós gyűrű látható, melynek peremén ott a halvány társ. 13,3-as fényereje ellenére mély-egezésre is alkalmas.

Azt hiszem, sokan ismerik itt-ott megjelent fotóimat a Napról, Holdról, bolygókról, melyek Telementor-objektívek készültek. Állíthatom, hogy a felbontás teljesen felhasználható fotografikus úton is, főként ha 560 nm körüli színszűrőt alkalmazunk. A tízszeres fókusznyújtást még jól bírja. Egyszer sikerült vele meglátnom nagy nagyítás mellett az Alpesi-völgy alján húzódó árkot. A napfoltok umbraszerkezete is felismerhető vele. A granuláció viszont még nem látszik, mivel annak mérete 0"5-1" közé esik.

Egy másik igen jó optika a 80/1200-as AS (menetes vasfoglalatban adják). Fényereje f/15, talán ennek köszönhető igen jó kontrasztja, pedig kevesebb a T-réteg rajta. Ára majdnem 10 ezer Ft. (Ennyivel azért nem tud többet a 63/840-esnél...) Fotografikus képalkotásáról csak annyit, hogy mikor megláttam egy ilyen objektívvel készült napfotó negatívját, majdnem elcseréltem ezt a kis 8 cm-es objektívet saját 100/1000-esemmel!

Ebbe a kategóriába tartoznak a 80/500 AS és 80/500 C objektívek is. Köztudott, és a németek is elismerik, hogy ez egy kimondott üstököskereső objektív. Nagy fényerejű, ezért rosszabb képalkotású, nagy nagyításokra nem alkalmas. Főleg a C típusról hallottam rossz minősítéseket, pl. legfeljebb kb. 20-szoros nagyítással alkalmazható (ára kb. 4 ezer Ft). Ezt megint cáfolnom kell. Nemrégiben szereltem meg egy 80/500-as AS-t. Az első tesztet 6 mm-es orthoszkopikus okulárral végeztem (83x), s a kép jó volt, torzítás nyoma nélkül. Az igaz, hogy kevéssel a fókuszon kívül vagy belül lila és zöld színben úszott a kép, de ki használja fókuszon kívül a távcsövet? A sárga szűrő pedig ezen is segíthet. A kép lágyabb, de nem esik szét. De azért ez az objektív valóban jobb mély-égre, mint bolygózásra.

Egy másik, kevéssé közismert lencse a 80/840-es AS. Képmínősége alig észrevehetően marad el az 1200-astól (ára kb. 10 ezer Ft). NDK-beli kiadványok hold- és napfotóin nem látszik lényeges különbség. A gyakorlatban a 840-es mély-egezésre is jó, az 1200-as már nem annyira.

A következő lépést inkább ugrásnak kell nevezni, minden tekintetben. A 100/1000-es AS-ről van szó. Kezdem az árával: 25 ezer Ft. Ez elég szívembemarkoló. (Ez a lencse sem tud ennyivel többet a 63/840-esnél...) Érdekes, hogy T-rétege alig látható. Lehet, hogy kontrasztja nem olyan jó, mint a 63/840-esnek. Felbontásban tudja az 11/2-et. A 13-szoros nyújtást is bírja, de 20-szorosnál már szétesik a kép. Ezzel már átléptünk egy varázslatos határt, az átmérő/légköri nyugodtság viszonyát. Ezzel az objektívvel már feltűnően több az észlelésre alkalmatlan nyugodtságú éjszaka, mint a kisebb műszerekkel. ALPO 9-es nyugodtságot évente csak egy-két alkalommal láttam. Persze lehet, hogy ez csak a városlakókat sújtja. Ez az objektív is menetes vasfoglalatban van, súlya elég tekintélyes. A leszorító gyűrű hasított, hogy ne szorítsa nagyon az optikát. Mégis, az első teszt idején az extrafokális kép gömbháromszög alakú volt. A gyűrűn kicsit lazítva ez megszűnt.

Lassan közismertek lesznek a 100/1000-es AS lencsések készült fotóim is, és össze lehet őket hasonlítani a korábbiakkal. Le kell szögezmem, hogy 7-8-as nyugodtságnál jobb időben még nem fotóztam vele, más szóval, még nem hoztam ki belőle a maximumot. A Bradley-árok már fotón is felismerhető vele. A Jupiteren összesen 10 sáv látszik. Ezt az objektívet ha műanyagcsőbe szereljük, még éppen elbírja a Telemator órágepe.

Jobb optika a 110/1650-es AS, ára szintén 25 ezer Ft körüli. F/15 fényerejű, jó kontrasztú objektív. A hosszú fókusz kicsit akadályoz a megszerelésben, de tört szereléssel ez kivédhető. Ezzel már könnyen láthatók a granuláció fekete pöttyei, a penumbra szálai és az összes részlet, amit a kis német "Mond, Mars, Venus" atlasz a Holdon megjelöl. Ilyen objektívvel készíthet kiváló holdfotókat Mogyorósi Imre.

Levonva a következtetéseket, kezdőknek ajánlanám a 63/840-es objektívet, a fanatikusoknak a 110/1650-est. Akik nem tudják eldönteni, mit szeretnének csinálni, a 80/840-est.

Végül érdemes kiemelni, hogy az Ofotért árai a turistaárfolyamon számolt árak 100-300 százalékát teszik ki; de ez legalább legális beszerzési forrás. A megrendeléseket a Tanács körüli Fotóáruházban veszik át, ugyanitt árusítják a megmaradt készletet.

ISKUM JÓZSEF